

Звичайно, такий підхід до опрацювання вказаних практичних курсів передбачає обов'язкову аналогічну творчу роботу в процесі освоєння інших диригентсько-хорових предметів (хорознавство, диригування, аранжування). Виконуючи поставлені творчі завдання, студенти поєднують уміння імпровізації та інтерпретації. Відпрацювання даного творчого блоку є результатом синтезу власних емоційно-психологічних та інтелектуально-логічних процесів на фаховому рівні. Такі творчі завдання сприяють розвитку у студентів самостійності, творчого мислення, зацікавленості майбутньою професією.

Отже, на наш погляд, формування імпровізаційно-інтерпретаційних умінь майбутніх учителів музики в диригентсько-хоровій підготовці повинно здійснюватися в наступних напрямках:

- пізнання мистецького твору, яке виражається у вербальній формі;
- безпосереднє виконання твору;
- формування власного, "нешаблонного" стилю диригування;
- аранжування музичного матеріалу;
- транспонування вокально-хорового твору;
- планування роботи над твором;
- проведенні організаційно-репетиційних процесів.

Таким чином дисципліни диригентсько-хорового циклу є зручною навчально-творчою лабораторією, де студент має змогу розвинути в собі відповідні комунікативно-творчі вміння імпровізації та інтерпретації.

Література

1. **Выготский Л.С.** Психология искусства. - М., 1986. - 329 с.
2. **Крутецкий В.А., Балбасова Е.Г.** Педагогические способности, их структура, диагностика, условия формирования и развития. - М.: Прометей, 1991.-109 с.
3. **Морозова С.Н.** Основные направления и приемы развития детского творчества в педагогической деятельности Б. Яворского и его учеников: Из истории музыкального воспитания. Хрестоматия / Сост. О.А. Апраксина. - М., 1990. -118 с.
4. **Падалка Г.М.** Педагогіка мистецтва. - К., 2008. – 272 с.
5. **Пазовський А.М.** Дирижер и певец. - М.: Госмузиздат, 1959. – 157 с.
6. **Рудницька О.П.** Педагогіка: загальна та мистецька: Навчальний посібник. - К., 2002. - 270 с.
7. **Сисоєва С.О.** Основи педагогічної творчості вчителя: Навчальний посібник. - К.: ІСДОУ, 1994. - 112 с.

УДК 378.637.016:78

Омельченко А.І.

ДО ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

В статье рассматривается сущность понятия «студент», рассматриваются проблемы адаптации студентов первокурсников в высших учебных заведениях.

Ключевые слова: студент, условия адаптации, специальная подготовка.

До провідних проблем педагогіки вищої школи належить адаптація студентів у вищому навчальному закладі. «Студент» у перекладі з латинської означає "той, хто навчається". За визначенням С.С. Вітвицької, «студентство це мобільна група, метою існування якої є організована за певною програмою підготовка до виконання професійних і соціальних ролей у матеріальному і духовному виробництві» [2; 108]. Активна взаємодія з різними соціальними утвореннями суспільства, а також специфіка навчання у вищому

навчальному закладі створюють для студентів великі можливості для спілкування. Тому досить висока інтенсивність спілкування - це специфічна риса студентства.

Визначенню основних проблем, які виникають у студентів, а також у навчального закладу в період їх адаптації до навчання було присвячено дослідження, яке проводилось протягом трьох років в Бердянському державному педагогічному університеті за напрямком „музичне мистецтво”. Проведено опитування всіх студентів перших курсів – майбутніх вчителів музики.

Предметом уваги дослідників були організаційні та соціально-психологічні проблеми. Серед організаційних виділялись труднощі навчального характеру, які виникають у першокурсників через різницю в особливостях навчального процесу школи і ВНЗ. Насамперед, це брак вмінь: самостійно працювати, конспектувати, розподіляти, увагу, виділяти певний час для занять спеціальною музичною підготовкою тощо. Іншу групу склали проблеми психологічного характеру. Це емоційні переживання першокурсника і спроби зняти тягар емоцій в спілкуванні або самостійно. Вагомою залишається й мотивація до навчання в даному закладі за обраним фахом.

За результатами опитування студентів зміст труднощів складають:

- адаптація до вимог викладачів;
- освоєння нової системи навчання за модульно-кредитною технологією;
- великий обсяг самостійної роботи.

Серед емоцій, характерних для періоду адаптації, біля третини першокурсників відмічає внутрішню напругу, невпевненість у власних силах та емоційну насиченість подіями. Спостерігаються труднощі зосередженості, підвищена тривожність та порушення сну. Відбувається перегляд власної самооцінки.

В цей період майже 60% студентів хвилювалися про оцінки. Кожен п'ятий порівнював себе з іншими, один з шести усвідомлював необхідність взяти відповідальність на себе, а кожен четвертий думав, що „якось все владнається”. Це свідчить, що якісних змін у звичках із вступом до ВНЗ не відбулося.

Мотивація навчання є досить значущим фактором процесу адаптації, тому бажання вчитися саме в цьому навчальному закладі і саме за цією спеціальністю підтвердили майже всі студенти, але не кожен усвідомлював, яку спеціальність він отримує і скільки часу треба займатися самостійно. Відповіді на питання: «Чому саме ти обрав професію вчителя музики були різними?» Були варіанти «Дуже хотів одержати вищу освіту незалежно від навчального закладу». В цьому випадку про бажання оволодіти конкретними фаховими знаннями, для майбутньої роботи, не йшлося. Майже 10% визнають, що хотіли б вчитися в своєму місті, поруч з батьками. Оскільки вибирали ВНЗ та спеціальність під впливом батьків та друзів. Але найбільше вибрали варіант «Просто подобається займатися музикою» (співати чи грати на інструменті).

Серед причин, які заважають адаптуватись до навчання називають:

- власну неорганізованість та лінощі;
- напругу і втому від занять;
- недостатній інтерес до обраної спеціальності;
- недостатня професійна підготовка по спеціальності;
- невміння розподіляти час.

Спроба визнати власну провину, це, по суті, форма психологічного захисту, яка ніяких конструктивних наслідків не передбачає. Студент вважає, що якби він не лінувався, то добре б вчився. Справжні причини труднощів, необхідність якісної зміни стилю роботи залишаються неусвідомленими. Відбувається загроза зниження самооцінки особистості, яку суб'єктивно студент не хоче визнати. А причини цього в тому, що його навчальна робота за принципами шкільної освіти виявляється недостатньо ефективною і раціональною у ВНЗ.

Метою нашого дослідження є також вивчення умов адаптації програм фахової підготовки музиканта за вимогами кредитно-модульного навчання та методики організації самостійної роботи студента за КМСОНП.

У кредитно-модульній системі студент трактується як активний суб'єкт, який не просто пасивно сприймає подану викладачем інформацію, а й самостійно опрацьовує навчальний матеріал під керівництвом викладача, виконує індивідуальні завдання творчого та навчально-творчого характеру. Не завжди першокурсник має готовність до виконання цих завдань.

Новою формою активізації самостійної роботи студентів в умовах кредитно-модульної системи виступає ІНДЗ (індивідуальне навчально-дослідне завдання). Пошук її практичної реалізації в умовах підготовки фахівців мистецького напрямку привів до трактування ІНДЗ як ІНТЗ (індивідуальне навчально-творче завдання).

ІНТЗ - форма позааудиторної самостійної роботи студентів навчального, виконавського, творчого, пошуково-дослідного характеру:

- самостійне вивчення частини програмного матеріалу, систематизація, поглиблення, узагальнення та практичне застосування знань студента з навчального курсу та розвиток навичок самостійної роботи;
- самостійне опрацювання музичної, довідкової, мистецтвознавчої літератури для написання анотацій, рефератів, повідомлень, лекцій-концертів, диспутів;
- розробка планів музично-виховних заходів, вечорів, концертів;
- написання наукових статей, тез.

ІНТЗ – модуль, який оцінюється як частина навчального курсу з урахуванням загальної оцінки, що надає вагомості даному виду роботи й робить її зміст вартісним.

Робота протягом минулого навчального року показала, що винесення значного об'єму матеріалу на самостійне опрацювання є малоефективним, оскільки студент-першокурсник не володіє в достатній мірі спеціальною музичною підготовкою і відповідними навичками теоретичних узагальнень. Тому на самостійне опрацювання були винесені лише деякі теми творчого характеру.

Виконання індивідуальних навчально-творчих завдань є однією з новітніх форм оптимізації навчального процесу. Така робота дозволяє не тільки реферативно розкрити зміст зазначеної теми з навчального курсу, а й творчо підійти до вивчення програмного матеріалу. Студенту пропонується виконати ескізну музичну добірку з визначених творів, проаналізувати засоби музичної виразності (лад, ритм, поліфонічне багатоголосся, динаміку, тембр, мелодію, фактуру), стиль композитора, за допомогою поставлених питань добитись впевненої інтерпретації творів.

У впровадженні цих завдань велика роль належить викладачу, який повинен зацікавити студента. До речі, результати анкетування з метою визначення залежності оптимізму студента від оптимізму викладача підтверджують, що настрій педагога впливає на них. Коли викладач має гарний настрій, студенти почувають себе добре, нецікавий матеріал не здається нудним, час на занятті летить непомітно. На жаль, на результатах діяльності студентів відзначаються роздратування викладача, песимізм. У таких випадках, як вказують студенти, "все падає з рук", "втрачаю віру в себе", "боюсь відповідати, хоча і знаю матеріал". Таким чином, поганий настрій викладача породжує у більшості студентів страх, скутість думки, прагнення триматися подалі від такого педагога. Наші студенти відчувають тягар втрати моральних орієнтирів, і тому хотіли б бачити у викладачеві взірць позитивної і життєстверджуючої стратегії особистості, що перемагає. Викладач має виступати представником позитивних соціальних цінностей, нести ідеї моральної перспективи. Звідси вимоги з боку студентів бути усміхненим, вірити в краще майбутнє, не виказувати своєї знервованості побутовими турботами під час заняття, вміти приховати втому і підбадьорити студента.

Найважливішою умовою для успішного всебічного розвитку кожного студента є розуміння ним своєї неповторності, індивідуальності. Відомий психолог Анан'єв Б.Г. відзначає: "Індивідуальність - це і предмет виховання і його умова, а найбільше його продукт. Як в клінічному, так і в педагогічному досвіді одиничне в смислі індивідуальності є унікальним

явищем, оскільки воно має власний внутрішній світ, самосвідомість і саморегуляцією, що є діючим організатором поведінки - "я".

Індивідуальність - це своєрідність психіки особистості індивіда, її неповторність. Вона проявляється в рисах темпераменту і характеру, в емоційній і вольовій сферах, в інтересах, потребах та здібностях людини.

Таким чином, за літературними джерелами і на основі матеріалів власного дослідження було встановлено, що між системами шкільної і вищої освіти існують значні відмінності. Ці відмінності вимагають від першокурсників якісної перебудови системи звичок і психологічних вмінь, які складають основу культури навчальної праці.

Проблема адаптації студентів першого курсу, в новій системі економічних взаємовідносин між замовником і постачальником навчальних послуг перестає бути латентною функцією навчального закладу, як соціального інституту. Вона переходить до розряду реальних, і вимагає практичного вирішення.

Між шкільною і вищою освітою не існує певної структури, яка б виконувала функцію підготовки школяра до ефективної діяльності в ролі студента. Більшість студентів закінчили музичну школу 2- 3 роки тому. Їм важко сприйняти увесь комплекс професійних знань: навички диригування, вокального співу, гри на музичному інструменті.

Форма підготовки першокурсників до навчання в системі вищої освіти залежить від особливостей і можливостей навчального закладу. Вирішуючи цю проблему, варто, крім навчання основам студентської праці, внести ще й надання соціально-психологічної підтримки, індивідуальне та групове консультування.

Варто звернути увагу на роль куратора групи, як чинника в процесі адаптації студентів. З цією метою доцільно забезпечити його методичними матеріалами з основ самостійної роботи, та інших елементів, що складають культуру навчальної діяльності студента. Ознайомити з основними засадами психологічної підтримки в стресових ситуаціях.

Література

1. ***Бохонкова Ю.О.*** Соціально - психологіческая адаптация студенчества в условиях вуза // Теоретичні і прикладні проблеми психології № 2 (7). - 2004. - С. 138-149
2. ***Вітвицька С.С.*** Основи педагогіки вищої школи: Підручник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури. – Київ: Центр навчальної літератури, 2006. - С.105-125
3. ***Казміренко В.П.*** Програма дослідження психосоціальних чинників адаптації молоді людини до навчання у ВНЗ та майбутньої професії // Практична психологія та соціальна робота. - №6. - 2004. - С. 76-78.
4. ***Резник Т.І.*** Психологічний зміст труднощів у навчанні студентів-першокурсників // Практична психологія та соціальна робота. - №1. - 2002.
5. ***Палій Н.В.*** Вдосконалення самостійної роботи студентів у процесі вивчення навчальної дисципліни. Історія української музики // Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу (досвід впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у Тернопільському національному педагогічному університеті ім. В. Гнатюка). Ч. 3. – Тернопіль, 2005. – С. 148-152.
6. ***Проців Л.Й.*** Музична педагогіка в системі неперервної мистецької освіти // Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу (досвід впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у Тернопільському національному педагогічному університеті ім. В. Гнатюка). Ч. 3. – Тернопіль, 2005. – С. 191-194.